

- yaz-ma* (kitab), «(livre) manuscrit»;
kuş-ı-t-ma (nakış) «ornements en relief»;
tağ-ma (isim) «sobriquet» t. asıl: «(nom) attaché, faux nom»;
yap-ma (diş) «fausse (dent)» .. asıl: «(dent) faite»;
düz-me (söz) «(parole) fausse» .. asıl: «(parole) arrangée»;
düz-me (Mustafa) «le faux Moustafa» (Osmanlı tarihinde meşhur sahtekâr);
yeni çık-ma «yeni çıkan, yeni çıkmış: nouvellement sorti, battant neuf; vient de paraître»;
sonra-dan gör-me «parvenu» .. asıl: «qui a vie plus tard»;
sağ-ma (at) «başı boş salınmış at: cheval en liberté»;
 - me li siyganın muşahhas alem olarak kullanımına dair bir kaç misal:
bas-ma «emprime kumaş, tabı, matbua: étoffe imprimée, indienne, impression»;
sür-me «göz boyası: collyre, fard noir» (*sür-mek* «tirer, traîner, enduire» den);
doña-n-ma «illumination; flotte» (*doñan-mak* «être orné, être paré» den;
 (Yahudi-den) *dön-me* «rénégat», (Rabbi Sabetay tarafından müslümanlaştırılan
 Selânik yahudileri) «Juifs de Salonique islamisés par Rabbi Sabbetaï» *dön-mek* çevrilmek,
 din değiştirmek «tourner, retourner, changer de religion»);
bur-ma «robinet» (*bur-mak* «tordre» dan);
çığır-t-ma «fifre» (*çığır-t-mak* «faire orier» den, vs.).

Aşçılık üzerine olan bir kaç isim de bu takıma aittir:

- dol-ma* «tout mets farci»;
kız-ar-t-ma «rôti»;
haşla-ma «bouillie»;
doñ-dur-ma «glaces»;
ez-me «marmelade, purée»;
sarığ-ı bur-ma «sorte de gâteau».

Yine mk. şu aşçılık isimleri:

- kiy-ma* «hâchis»;
kavur-ma «fricassée, torréfaction»;
kapa-ma «étouffade»;
göz-le-me «sorte de gâteau»;
ağ-ıt-ma «nom du même gâteau à Andrinople»;
patlıcan oturtma s. «trondelle d'aubergine au hâchis»;

سۆگ-ۈل-مه? (GORDLEVSKI) eski Osmanlıca; *kebab*

کاتلا *katla-ma* (NEVAL) Çağatayca;

قورمه *koru-ma*? (RAQUETTE) Çağatayca.

İHTAR 1. — Fiilin isimciil siygaları gibi - me li bir takım isimler bir mütemmim (me'ul) almak istidadıudadırlar, fakat bu istidat rüseyim halinde olup ancak me'ulün anha kısıtlı kalmıştır

- ecdād-ımız-dan kal-ma* bir 'âdet «une habitude qui (nous) est restée des ancêtres»;
ana-dan doğ-ma k'ör «aveugle de naissance» keli, keli.: «aveugle né de mère»;
dayak cennet-den çık-ma-dır «la trique est sortie du paradis»;
adam-dan dön-me mağmun «homme changé en singe» (Bianchi, «د» kelimesi).

İHTAR 2. — İki üç ifade vardır ki bunlarda - me li isim ardınca gelen kelimenin mânasını kuvvetlendirmek için sesdeşlik «allitération» haliyle kullanılır:

dar-ma dağan (veya: *dar-dağ-an*; azerce: *dar-ba dağ-ın*) «dispersé» [1];

[1] Fikrimizce bunlar aynı mânadaki bir kökün iki çeşidinden doğan kelimelerin itba «hendiyadis» suretiyle kullanılmasından ibarettir.

1. *t(d)ar-mak* = داغق , ماچق (mk. tarla «tarig-lag» ekin saçılan yer);

dar-ı (تاریخ = ماچق saçılan şey); *tar-ak* (saçları ayırıp dağıtan alet);

2. a. *dağ-mak* (ماچق , آیرمق) ve bundan *dağ-ıl-mak*, *dağ-ıt-mak*;

2. b. *dar-mak* (» ») bundan *dar-ıl-mak* birinden ayrılmak, ona küsmek, dağıtmak (dağıtmak).

Şu halde: *dar-ma*, *t(d)ar-mak* mastarından (- me li bir sıfat);

+ *dağ-an* (*dağ-ın* olacak, bak azerce) *dağ-mak*: dağılmış A.U.E

kar-ma kar-ış(ık) «cu désordre, sens dessus dessous.. asil: tout mélangé» muk. § 487, zeyil, sonları [1].

İhtimal bu kullanış tesiriyle olacak ki, şu örneksenimli fiiller doğmuştur:

kar-maş-mak «être sens dessus dessous» (mk. *kar-ış-mak*);

sar-maş-mak «être enroulé», *sarmaş* (§ 349, ihtar) [muk. *sar-mak*] muk. § 857, sondan evvelki fıkra.

Yine mk. şu fiil ikizi: *sar-mak sarmaş-a-mak* (سرداز سرداز VAMBÉRY, *Alt Osm.* s. 39).

Altayca'da aynı bir teşekkülün izleri bulunuyor: *ör-* veya *ör-mā-lō-* «tresser» (Osmanlıca *ör-mek*) [2].

kamaş-mak «démanger» (mk. *kaşı-mak* «gratter» ve *kaşı-n-mak* «démanger») [3].

ç - [i]m, em LÂHİKASI.

855. Bu lâhika $\frac{-[i]m}{-[i]m}$ söylenişiyle چ و ve $\frac{-[ü]m}{-[u]m}$ söylenişiyle چ و - suretinde yazılır;

$\frac{-em}{-am}$ söylenişi $\frac{ç}{ç}$ suretini pek nadir olarak alır.

Bir defalık hades isimleri «noms d'unité d'action» veya sadece *bir defalık isimler* [4] «noms d'unité» adı verilebilecek hususî bir mahiyette hades isimleri teşkil etmeğe yarar ki, bu isimler bir defada, birden yapılan bir hadesi ve daha müşahhas bir surette olarak bu hadesin neticesini veya mevzuunu «meselâ: bir defada yapılan, yutulan, bitirilen, vs. bir şeyi» bildirir [5].

iç-im «action de boire en une fois; gorgée, ce qu'on boit en une fois».

yud-am veya *yut-um* «bouchée» (*yut-mak* «avaler» den);

at-ım «coup de feu, portée, charge d'un arme à feu»;

al-ım «portée du regard (manadaşı: *g'öz-er-im-i*), d'une arme à feu» (*al-mak* «prendre»);

yay(-ım) «salve» (*yay-ı(-mak)* «se répandre», § 121);

bak-ım «regard, coup d'œil»;

bük-üm «ce qu'on file en une fois»;

bit-ir-im «fin, achèvement»; *ay bit-im-i* «fin de mois» (H. R. Alt; 531);

[1] Bunlar da evvelkiler gibi aynı kökün iki çeşidinden doğan kelimelerin itba suretiyle kullanılmasından ibarettir.

1. *kar-ma*: *kar-mak* fiilinden -ma li sıfat (=karıştırılmış);

2. *kar-ış-ık*: *karışmak* fiilinden sıfat (karışmış). A.U.E

[2] Müellif bunu *ür-mek* suretinde kaydediyor.

[3] Müellifin *kamaşmak* «s'oblouir» kelimesini «démanger» ile tercüme ederek, yine *kaşınmak* «démanger» ile karşılaştırmasının sebebi anlaşılamiyor. A.U.E

[4] Fikrimizce müellifin bu gibi kelimelerde (bir defalık) mânası düşünmesi, yerinde değildir. Çünkü böyle bir mâna bu kelimelerin evvellerine *bir* kelimesi getirilmekle hasıl olur. Bir içim, bir bakım, vs., bunlar öteki hades isimleri gibi mastar mânasında bir hades ismidir. Bunun için müellifin bir takım misallerinde verdiği mânalar bu yüzden tadile muhtaçtır. A.U.E

[5] Mk. Fransızca'da müennes halinde mazi ortaçları: «participes passés: volée, prise, battue, etc. J. D.

- bit-im* «événement» (HINDOĞLOU);
öl-üm «mort»;
piş-im veya *piş-ir-im* «cuisson, de quoi faire une cuisson»;
çağ-ım (= *çağ-ın*) «éclair» (mk. *şimşek çağ-mak*) «éclairer»;
yıl-dır-ım «tonnerre» (mk. *yıldır-mak* «tonner» [1] (§ 121);
dil-im ve *çiz-im* «tranche» (*dil-mek* «couper en tranches» ve *çiz-mek* «tracer des lignes»);
çık-ım «violente sortie»;
dür-üm «pli, rouleau (la quantité qu'on obtient en pliant quelque chose une fois)»;
doğ-a-m «ce qu'on enroule en une fois»;
bükl-üm (*bükül-mek*, mk. § 121) ve *kıvr-ım* (*kıvr-mak* [2] mk. § 121) «boucle»;
düğ-üm «lien, nœud» (eski Osm. *düğ-mek* «attacher, lier, boutonner»);
deuştir-im «cucillette»;
dön-üm «tour; mesure de superficie: 1/10 d'hectare»;
seyird-im «course à pied; recul (d'un canon)»;
dat-ım veya *dat-ık* [3] «la quantité qu'on prend pour goûter à quelque chose»;
taş-ım «ce qui déborde d'un seul coup»;
tağ-ım ve *al-am* «un certain nombre d'individus, un détachement» (*tağ-mak* dan «ce qu'on attache, assortit en une fois»; *al-mak* dan «ce qu'on réunit en une fois»);
tut-am, *kıs-ım* «poignée»; mk. *bağla-m* «faisceau» (F, II, 79, 80);
kıvr-ım «boucle»;
kıy-ım «la quantité (de tabac, par exemple) qu'on a haché en une fois»;
g'ey-im «un vêtement de rechange, de quoi s'habiller en une fois»; mk. *g'ey-im-li* *kuşa-m-ı*);
ver-im «récolte»;
doğ-am ve *suğ-am* (mk. *suğ-uş-mak* «se saturer d'eau, en parlant de la terre») «rassasiement»;
üfür-üm ve *es-im* (Kam. tercümesi, I, 529) «bouffée d'air» (*üfür-mek* ve *es-mek* «souffler»);
koğ-am «action de lumer une odeur» (Kam. tercümesi, I, 529);
sağ-ım (Kam. tercümesi, I, 595) «ce qu'on trait de lait en une fois».
- Bir takım *-im* li isimler «bir defalık» fikri hariç kalmaksızın dâba umûmî bir kavramda, hemen de âlelâde hades isimleriyle veya *-meli* ve *-(y)iş* li (§ 709) fiilcil isimlerle aynı mahiyette olarak kullanılır.
- seç-im* veya *seç-iş* «action de choisir, choix»;
gül-üm «rire»;
al-ım *sat-ım* «commerce» keli. keli.: action d'acheter et de vendre», (mk. *al-ış ver-iş*, arapça: *aħz-u fâ ki* halk ağzında, *aksuata*, *aksota* derler).
kur-um «action d'établir, construire, installer (*kur-mak*); installation, campement»;
yort-um [4] «trot» (Rouen, 1493 yazınaları, yap. 27);

[1] Müellifin verdiği *yıldır-mak* mastarı «leman, iltmia e'tmek» mânasındadır. A.U.E.

[2] Müellifin bunu *kıvr-mak* mastarından göstermesi doğru değildir, *kıvr-mak* mastarından olacak. A.U.E.

[3] Müellifin *dat-ım*, *dat-ık* diye kaydettiği kelimeler *tad-ım*, *tad-ık* olacak. A.U.E.

[4] Belki «yürümek» mânasında *yor-mak* veya *yor-u-mak* (bk. D.L.T.) mastarından *yoru-t-um*. müellif bunu *u* ile *yort-um* suretinde kaydediyor. A.U.E.

koş-um «attelage»;
ölç-üm (veya) *ölç-ü* «mesure»;
yüz g'ör-üm-ü «cadeau du jeune marié à sa femme, à l'occasion de la levée du voile».

Bunlar da öyledir :

dik-im, *çıda-m*, *sür-üm*, *gat-im*, *kırk-im*, *doğram*, *dök-üm*, *yık-im*, *devr-im* (§ 121),
kat-im (B. de M.).

bılaş-ım (B. de M.);

(*yol*) *ayır-d-ım-t* «carrefour»;

doğ-um «accouchement».

Şu isimler de başka mânalar arasında «tarz, suret» mânalarını bildirir :

biç-im, *kes-im*, *çal-ım*, *çel-im*, *tut-um...*

Mk. *bit-im* «stature» H. R. *Met.* 391. [1]

Az miktarda bir kaç -im li isim hususileşmiş veya müşabhas bir mâna almış bulunuyor :

uç-ur-um «précipice»;

sağ-kı-m «grappe»; (*sağ-kı-mak* «pendre» tan);

kuy-um [2] «bijoux»;

tağ-ım «complet (vêtement)»;

ağ-ım veya *ağ-ım* (*ağ-mak* «s'élever» tan; mk. *ağ-aç* «arbre») «coup de pied.»;

sar-ım «pansement»;

kal-dır-ım «pavé»;

er-ım «bonne aventure»;

yas-dı-m veya *yas-tı-m* (§ 847);

soğ-um «coccyx»;

yar-ım «moitié»;

g'er-ım «action d'écarter les jambes en marchant (cheval)».

Şu kelimelerde *-[i]m* lâhikası isimel bir tabana katılıyor (*tağ-ım*, *koş-um*, vs. ile örneksenim suretiyle) :

eğr-im «bois de la selle» *eğr* «selles» den, (mk. § 122);

k'öse-m = *köse-men* (§ 520); mk. *k'öse*. [3]

Aynı lâhikayı havi olan şu (alt sahife başındaki) kelimelerin menşei belirsizdir [4].

[1] Müellif bunu *koş-um* suretinde kaydediyor. Halbuki isaga etmek, boşaltmak, dökmek mânasına olan mastarı (Kütahya ve başka yerlerde) *kuy-mak* tır. Böylece aslı «döküm» olan bu kelime, döküm suretiyle yapılan, ziynet eşyası mânasında da kullanılır. A.U.E

[2] Bunda bir yanlış okunuş olacak; belki: *biçim*.

[3] *Eğri-m* de *eğ-er* gibi *eğ-mek* ten olduğuna göre ikisi de fiil kökündendir. *köse-m*, *köse-men* = rehber kelimelerine gelince, bunlar da (*köze-mek*) nezaret etmek gibi bir mastardan olsa gerek; *köz-em*, *közemen* = nezaretçi ve dolayısıyla rehber (bk. kitabı Dede Korkud, Deli Dumrul Hikâyesi s. 88, 1: «menüm ulu dergâbında gözemenlik cyleye didi». A.U.E

[4] Müellifin orada verdiği misallerden bir takımının isim menşeli olduğu şüphelidir. *üz-üm* (D. L. T. I. 71 vs. *üz-mek* = *kesmek*) bk. dalından kesilip ayrılacak salkım; *köt-ür-üm* kendi yürüyemediği için kaldırılıp götürülmeye muhtaç; *tuşum* (*toş-um*) içine bir şey doldurulacak olan; veya ağız tıkanacak kap (D. L. T. *tu-mak* III, 187 ykl. *tu-ka-mak*, tıkanmak); *kıg-ıl-cım* belki ateşten kopup kıvrıla kıvrıla

Ozüm; ildim «pişmanlık»; *kötürüm; tulam; döşüm* (mide); *kişilcim; ilgım, salgım; yordam; epsem; sağlam* «metin, sıhbatlı» (mk. *sağ-la-mak* «consolider»); (sır) *sıklam*.

İHTAR. -[i]m lâhikası kendisinden sonra getirilen -li lâhikasıyla (§ 529) birleşerek bir takım isimler vücutte getirir ki hiç değilse içlerinden bazıları bir yararlık, bir istidat «aptitude, capacité» mânâsını havidir:

yatım-li «aplané»;
sağım-li «bonne laitière»;
içim-li «bonne à fumer (tabac)»;
g'erim-li «qui écarte bien les pieds en marchant (cheval)» (Kamus tercümesi, I, 130, 160, 195);

düğüm-lü «qui peut se boutonner» [1];
boğum-la «qui a des nodosités, noueux»;
deystrim-li «toplu; ramassé» boydan kışa: «bas de taille» (Kamus tercümesi I, 28, 322);

ağım-li «qui a la jambe bien faite»;
verim-li «qui donne une bonne récolte»;
alım-li «créancier», eski Osm. (1426 yılı yazmaları, yap. 153 V^a):
 المور; aynı yerde ألم *aşım* «créance», mk. yeni kullanılla *aşacak-li*;
doyum-lu دويتمو (Bianchi);
g'eyim-li kuşa-m-li, vs.

İHTAR 2. = -[i]m li isimlerin sadece bir uzantısı olarak -lik lâhikasıyla de kullanıldıklarının izleri bulunuyor:

otar-um-luk «la place qu'il faut pour s'asseoir» [Kamus tercümesi I, 672].
doy-um-luk «abondance, butin» (Bianchi دويتمو kelimesi).

İHTAR 3. — *Kamus* tercümesi (I, 263) m. *тік* li fiilcil türemelerden tuhaf bir misal veriyor:

çiğne-m-tik (چيغنه تيك) «bir defada çiğnenecek yemek miktarı»;
yaşla-m-tik (يلا تيك) «bir defada yalanan, dille yalayıp alınan».

Bunlar bir takım -[i]mlik li manidar kelimelerdeki bu lâhika ile örnekseim yapan -[i]m li isimlerin bir uzantısı gibi görünüyor (bk. § 519, ihtar 2).

İHTAR 4. — Bir takım -[i]m li isimler, zarf tabirleri teşkil etmek üzere ekseriya ikizli olarak kullanılır ki, bu hal onların bir defalık hades isimleri mahiyetinde olmalarından ileri gelir.

tağ-ım tağ-ım (uğ-a-m uğ-a-m) «par détachements, en foule»;
bar-um bar-um kop-ar-mak «arracher, en tordant (bar-a bar-a)»;
bükl-üm bükl-üm veya *dür-üm, dür-üm*, veya *kıv-rım kıv-rım kıv-rıl-mak* «se tordre en nombreux replis»;
bur-am, bur-am [2] «en tourbillons (neige, brouillard)».

[1] Müellifin tercümesine göre (düğmeşi, düğümlemiş) mânâsında gösterilen bu kelime (kuvvetli bağlanmış, düğümlü, düğümlemiş) demektir. A.U.E

[2] Müellif bunu *boram boram* suretinde kaydediyor. A.U.E

dolaşan; *ılgırmak*, tahayyül etmek D. L. T. *ılgım* (ıldırınmak, lem'ân etmek, teşa'su' etmek, (uzaktan parıldamak) (ykl. *ılgat*: müphem) *gor-da-m* (gidiş, *gor-mak* = yürümek); *ep-se-m* noksana meyvedici, ykl. *ep-sik* noksan, eksiklik;

sağ-la-m sağlılık, mahfuz, *sık-lam* ykl. *ılgılamak* (ağlamak, yaş dökmek).

Bazın bu ikizlemelerin ancak manidar bir değeri olur [1]:
sür-üm sür-üm sür-ünmek «se trainer péniblement»;
sar-ım sar-ım sar-ıl-mak «s'enrouler».

Bahçe-ler-de sar-ım-sa-ğ
Sar-ım sar-ım sar-ıl-sa-ğ
İki-miz bir döşe-k-te
Bay-ım bay-ım bayıl-sa-ğ.

(ALRIC, J. A., 1889, s. 186; KUNOS, *Oszm. tör.*, s. 17);
eylim eylim sürme çekmiş gözüne (GLESE, s. 65);

oy-um oy-um oy-mak;
sız-ım sız-ım sız-mak;

آقسرائك كلىدى Akşaray-ın kilid-i;

ایلم ایلم ایلم ایلم ili-m ili-m ili-di [2];

ایچن ایچن ایچن ایچن için için in-im in-im yan-mak [3];

گۈۈم گۈۈم گۈۈم گۈۈم güv-em güv-em güv-er-mek.

Yine mk. *yel-im yeperek* «çok hızlı koşarak» § 361 zeyl.

-(y)iş LÂHİKASI.

856. Bu lâhika ile yapılan fiilcil isimler bir hadesin yapılma tarzını gösterir:

uya-yuş (uyuma tarzı: *manière de dormir*);

ağla-yış (ağlama tarzı: «façon de pleurer»);

uç-uş (uçma ve uçma tarzı «vol, façon de voler»);

öl-üş (ölme tarzı «façon de mourir» (Kam. tercümesi I. 328);

g'ör-ün-üş «aspect».

Ml.: *gel-iş-i güzel* «comme cela se présente, n'importe comment»;

ay doğ-uş-u-ndan insan yürü-yüş-ünden belli-dir (Atasözü) «on peut juger de la lune par sa naissance et de l'homme par sa démarche»;

*Onlar-da taklid ed-il-eme-yen şey g'ey-dik-leri değil, g'ey-in-iş-leri idi... peçe-leri-
 ni bir il-iş-dir-iş-leri var-dı ki, on-u her kes-in peçe-si-nden başka bir şey yapar-di*
 «ce qui était inimitable en elles ce n'étaient pas les choses avec lesquelles elles
 s'habillaient, mais la façon dont elles s'habillaient... elles avaient une manière d'attacher
 leurs voiles qui les rendaient différents des voiles de tout le monde» HALIQ ZIA.

Mk. *ört-ü tut-un-uş-u* veya sadece *tut-un-uş* «la façon de porter le voile» (Kam. tercümesi I, 846 ve 747).

-(y)iş li siygalar çoğu zaman (-me li siygalarla mânadaş olarak) halis muhlis hades isimleri gibi kullanılırlar (bk. § 713, 1350 ve 1275).

-(y)iş lâhikası -me lâhikasından farklı olarak açıktan açığa hususileşmiş veya muşahhas bir mânada pek nadir kullanılır.

buş-uş (veya: *buş-gu*) sür'atli zekâ, keşifçi kafa: «esprit inventif, intelligence rapide»;

[1] Fikrimizce bu ikizleniş, zarfı oldukları fiilin mânasına mubâleğa mânasını katar. A.U.E

[2] *İlişmek, takılmak mânasında ili-mek* den, A.U.E

[3] Lehçemizde *için için yanmak* ve *inim inim inlemek* denir. A.U.E

bil-iş (= *bil-dik*) «connu, familier» (eski Osmanlıca'da): كرك باش اولسون كرك باش (A.U.E) «que ce soit un familier ou un étranger»; (1426 yılı yazmaları, yap. 128);

sağ-iş «sayı : nombre» (Ris., B. s. 4);

eğ-iş (= eğa, törpü tozu : «limaille» (B. de M.)

IHTAR 1. — *-(y)iş* li isimler *-li* lâhikasını pek nadir olarak alırlar.

bul-uş-la «zeki : intelligent»;

yağ-iş-li «yağmurlu : pluvieux»;

elver-iş-li «yarar, yetişir, yeter : suffisant».

IHTAR 2. — *geniş* «large» kelimesi, (eski Osmanlıca ve şark Türkçesinde) «geniş» mânasına olan *gen* suretinde bir isim tabanından teşkil edilmiştir.

koğ-uş, *kov-uş* (yer altı odası, kışla salonu) kelimesi de böyledir (mk. *kov-uş*, *koy* = boş «vide»).

gün-eş de böyledir (mk. Ihtar, 3).

IHTAR 3. — (*tut-aş* «yapışkan, dolu : adhèrent, rempli» *tut-mak* (tan) gibi fiileil tabanlara olduğu kadar (eski Osmanlıca'da aynı mânadaki *gün* den yapılmış *gün-eş*, gibi) isimcil tabanlara da katılabildiği anlaşılan alçak vokalli bir *-eş* lâhikasının izleri de bulunmaktadır. Meger ki bu § 349, Ihtar 2° de mutalea edilen fiiller modeline göre yapılmış örneksenimli bir teşekkül olsun.

IHTAR 4 — *dola-ş*, *oyna-ş* vs. gibi sonu *ş* li bir takım kelimeler vardır ki [1] bunları *dola-yış*, *oyna-gış* gibi *-(y)iş* li isimlerle karıştırmamalı.

[1] Yine başka mânada bir (*iş*, *iş*.. *üş*, *uş* ve hatta *-oş* veya sadece *-ş* lâhikası da vardır ki, gerek yerli gerek yabancı gramerlerce şimdiye kadar bahsi geçmemiştir. Bu lâhika ekseriyetle tahbib (seviş) edatı rolüyle:

a. İnsan ismi haslarına katılır ve bu lâhika gelince geri kalan kelime kısmı hep atılır.

1. İlk kapalı heceye katılır :

Ibrahim = *Ib-iş*, *Ib-oş*;

Ümmehan = *Üm-üş*;

Havvâ = *Hav-oş*;

Fatma = *Fat-iş*, *Fat-oş*;

2. İlk kapalı veya açık hece ile beraber ikinci hecenin baş harfi olan konson alınarak bunlara katılır :

Ibrahim = *Ibr-oş*;

Ali = *Al-iş*, *Al-oş*;

Dudu = *Dud-uş*;

Hatice = *Hat-oş*;

Hafife = *Haf-oş*;

Rabia = *Rab-iş*;

Rukiye = *Ruk-uş* (*Rük-üş*);

3. Kapalı hecenin sonundaki konson atılıp açık hece yapıldıktan sonra ikinci hecenin baş tarafı olan konson alınarak bunlara katılır :

Bunlardaki *-[i]n*, mutavassat fiillerindeki (§ 572) özgeleme «modification» lâhikası ile hısımlar görünüyor.

Bu türeme kelimeleri, ifade ettikleri mefhumlara göre öbeklenmiş olarak şurada gösteriyoruz:

«Devamlı heyecan, hareket»:

Çarp-ıntı, çirp-ıntı, çalğa-ntı, ırğa-ntı, sars-ıntı, tap-ıntı, «ayakla çığneme», g'ez-ıntı, «gidip geliş, corridor», çevr-ıntı (§ 121) veya kaz-ıntı (mk. karışmak ve eski Osm. kar-mak «kasırga», ak-ıntı «cerayan».

«Toplanma»:

*birik-ıntı, irk-ıntı «durgun su», çiyin-ti «çisenti», der-ıntı veya koş-untu «güruh», üz-üntü «kalabalık», yığ-ıntı, sız-ıntı, gir-ıntı-ler, çık-ıntı-lar «arızalık», büküntü [1], g'ey-ıntı, kuşa-ntı «tereke», ye-yinti (ye-nti yeride .. Kelimeyi uzantılamak için lâhika sahibit veya aslî bir vokalle başlamış farzedilmiştir, § 183 *-(y)inti*».*

«Tazyik veya zahmetli duygu, çeşitli huzursuzluk»:

(Tam mânaları için bakınız kamuslara).

Sık-ıntı, ez-ıntı, üz-üntü, bıç-ıntı, iğren-ti [], buğa-ntı, boğ-untu, bur-untu, kus-untu, kıın-tı, kay-ıntı.*

Muk. *silk-ıntı, ürk-üntü, kur-untu, sark-ıntı* «taciz eden, musallat olan kimse»; *bas-ıntı* «ısrar ve ibram» (Barbier de Meynard).

«Her neviden kalıntı (her kökün manası kalıntının menşeiini gösterir)»:

k'es-ıntı, kır-ıntı, kırk-ıntı, kırp-ıntı, kaz-ıntı, yık-ıntı, broğ-ıntı, dök-üntü, saç-ıntı, toz-untu, sök-üntü, taran-tı, soy-untu «soyulan şeyin kabukları»; *çök-üntü; süpr-üntü, üfür-üntü* (üfürmekle ağızdan çıkarılan yemek kalıntısı: *Kamus* tercümesi I, 368); *kıy-ıntı* (başka bir mânada olarak daha evvel geçti); (Mk. bunların mânası için fransızca «ure», lâhikası.)

Şu aşağıdaki kelimelerin daha az hususiyetli kavramları var:

Sakla-ntı «saklanacak yer: cache» *sök-üntü* «birden bire meydana çıkıp görünüş «apparition soudaine» (evelce başka bir mânâ ile de geçmişti), *il-ıntı* ilgi «attache», *say-ıntı* (*Supp. de Barbier de Meynard*), *uy-untu* «tarafdar, salık, adepte», اردی *arın-tı* «şer'i temizlik, taharet, pureté légale» (1426 yılı yazmaları, yap. 172).

soyma-ntı kelimesinde (mk. *soy-untu*) araya sığınmış bir hece vardır ki, bunun eşi *sar-ma-ş-mak* ve *kar-ma-ş-mak* ta (§ 849, 2°; 854, ihtar 2) görülmektedir.

Bazı *-nti* li isimler yukarıkilerle örneksenim yoluyla isimcil tabanlardan yapılmıştır:

<i>eğinti</i> (eğ-e den) eğelemekten çıkan tozlar;	<i>asıntı</i> «atermoient, retard»;
<i>ufa-ntı</i> (mk. <i>ufak</i>) ulanmaktan çıkan kırıntılar;	<i>boz-untu</i> «débriş, ruines, dérouté (militaire);
<i>sel-ıntı</i> yağmur suyundan açılan hendek (<i>selden</i>);	<i>art-ıntı</i> «desserte, reliefs»;
<i>sep</i> (veya: <i>serp</i>) - <i>ıntı</i> «bruine»;	<i>aşıntı</i> «mangeure»;
<i>kaşı-ntı</i> «prurit»;	<i>sil-ıntı</i> «râtures»;
<i>baygıntı</i> «faiblesse» (<i>baygın</i> dan);	<i>süz-üntü</i> «égouttures»;

yon-untu «éclats de bois, copeaux, rognures» (ZENKER).

[*] Belki *iğren-ti*? A.U.E

Div. L. T. I, s. 128 de *-indi* li kelimelerin, Arapça'da her neviden artık ve kalıntıyı bildiren (fu'âlet) sıygasındaki kelimelerle aynı mânada olduğunu evvelceden kaydetmiş bulunuyor.

kıvrıntı «şarkvâri kıvrılmış mendil kenarı»;

tümbültü (eski Osm. : eşya paketi, yük ki, bu kelime farsça'ya da تلبیت suretinde geçtiği için, yanlış olarak farsça sayılmıştır);

Mk. *tüm*, *tümsek*, *tümbelek* ki, bunlar bir yuvarlaklık fikri bildirirler.

Evelce söylediğimiz *soymantı* kelimesi Zenker'e göre: kalın sopa, değnek mânasındadır.

Yine mk. شرفتی *şırfıntı*, چاقندی *çakıntı*, بستندی *beslenti*; *eylenti*, *eylenti mahallî* (Karagöz de Salonique).

Grammaire alt. Altayca gramer (§ 44) e göre *-nti* lâhikası, bir hadesin neticesini bildirir: *kazantı* «kazılmış; kuyu»; *kazantı suv* «kuyu suyu»; *iğinti* veya *salıntı* «azad edilmiş».

Div. L.T. (I, 374) te insanı ilgilleyen bir sıra misaller verilmektedir ki, bu *-indi* li kelimeler sıfat olarak kullanılmakta, ve netice itibariyle *meşgul bir ortaç* «participe passif» mânasına yakın bir mânâ vermektedir:

سوزدی *süz-ün-di suv* «süzülmüş su: eau filtrée»;

گۆمۆندی *k'öm-ün-di nāng* «gömülmüş şey: chose enfouie», vs.

858. *-[i]lti* ve *-[i]rti* lâhikaları:

Bunlar *-[i]nti* lâhikasının çeşitleridir:

sız-ıltı «geignement, plainte (*sız-la-mak* tan) [1].

qara-ıti, *qara-rti* «noirceur, silhouette» (mk. altayca: *qarantık*);

qoşa-ıti [2] «attelage de deux bêtes».

-[i]lti ve *-[i]rti* unsurlarına, (aynı menşeden olan *-il-de-mek* ve *-ir-de-mek* li fiillerle nöbetleşe olarak), ekseriya sesadlardan yapılmış isimlerin sonunda rastlanır, bk. § 850.

-il- ve *-ir-* ardınca gelen *-ti* eklerinden yapılmış bu fonemlerin, yukarıda mutalea edilen *-inti* li kelimelerle teşekkülleri bakımından (§ 837 mülâhaza) benzeyiş ilgileri vardır. İkisinde de şema aynıdır. Kaypak konson «liquide» ardınca *-ti*, veya çınlak «sonante» konson ardınca bir dişli «dentale» (bk. § 519, ihtar 2).

-inti li kelimelerin bir hususiyeti olan sebat ve devam fikri burada bir gürültünün (veya bir hareketin veya parıldayışın) tekrarı yahut karar ve devamı manzarasıyla bulunuyor:

patır-dı (veya: *ti*) [3],

gürül-tü,

kütür-tü [4],

cunbu{-tu [5],

cunbur-tu [6],

umumiyetle
gürültü:

dırıl-tı,

vızıl-tı,

ziril-tı,

çoğıl-tı,

harıl-tı,

hırıl-tı.

şikâyet, feryat, kavga.

[1] *Sızlamak* tan *sızlantı* olur; bu, *sızılmak* gibi şimdi kullanılmayan bir mastardan olabilir. A.U.E

[2] Bu *qoşa{-mak* tan olduğuna göre *qoşa{-tı* veya *qoşmak* tan *qoş{-altı*. A.U.E

[3] Son ekin *ti* olması, katıldığı maddede *t* olmamasına bağlıdır; *t* varsa *tt* lâhikası *di* olur: *patır-dı* olacak.

[4] *kütür-dü* olacak. Müellif bunu *götür-tü* suretinde kaydediyor. A.U.E

[5] *b* den evvel gelen *n* ler *m* okunur: *cumbultu* gibi.

[6] Bu da öyle: *cumbultu*. A.U.E

<i>çatır-dı</i>	}	(tahta, kemik, ceviz, çakıl gürültüleri gibi) kuru gürültü;	<i>çangır-tı</i>	}	madenî gürültü «cliquetis»;	
<i>çıtır-dı</i>			<i>çingır-tı</i>			
<i>çaķıl-dı</i> [1]			<i>tingır-tı</i>			
<i>ķıtır-tı</i> [2]			<i>şangır-tı</i>			
<i>tıkır-tı</i>			<i>şingır-tı</i>			
<i>tıpır-tı</i>		hafif ayak sesi (= <i>tıpış, tavuş</i>);				
<i>ugul-tu</i>		«bourdonnement»;				
<i>ķ(g)ıtır-tı</i>		dişin, dişli şeylerin, araba tekerleği, destere vs. nin çıkardığı gevrek ses;				
<i>gūmbūr-tū</i>		top patlayış sesi;	<i>şapır-tı</i>		öpme, sakız çiğneme, yerken dudak öttürme;	
<i>çağıl-tı</i>	}	akan veya fışkıran su sesi;	<i>gūmūr-tū</i>		arслан bağrışı;	
<i>şarıł-tı</i>			<i>cıvıł-tı</i>	}	kuşların ötüşü;	
<i>şırıł-tı</i>			<i>çığıł-tı</i>			
<i>şadır-tı</i>			<i>tırıl-tı</i>		pençe gürültüsü;	
<i>cunbuł-tu</i> [3]	}	suya düşüş sesi;	<i>şakır-tı</i>		yađmur, kamçı şakılması, hūlbūl şakması;	
<i>cumbur-tu</i> [4]			<i>ķıpır-tı</i>	}	tepreniş	
<i>fısıł-tı</i>		homurtu «marmotage»;	<i>ķımıl-tı</i>			
<i>hurıł-tı</i>		böcek gürültüsü;	<i>şakır-tı</i>		}	titreyiş;
<i>vızıł-tı</i>		sıkıntılı nefes alma;	<i>zangır-tı</i>			
<i>hışıł-tı</i>			<i>parıł-tı</i>		ışık parlaması.	
<i>hırıł-tı</i>	}	horlama;				
<i>horuł-tu</i>						
<i>gurul-tu</i>		su veya gazın boş bir yerde çıkardığı ses;				

IHTAR 1. — Daha evvelce (§ 37 ihtar) haber verdiğimiz üzere, ilk hecesi dar vokalli sesadlar, muadilleri olan geniş vokalli sesadlardan daha zayıf gürültüleri bildirir. Bu bakımdan: *pitırdı, çıtırdı, şıkırtı, çığıltı, şırıltı, tingırtı* gibi madenî sesler bildiren kelimeleri: *patırdı, çatırdı* vs. ile mukayese ediniz.

IHTAR 2. — Şu iki kelimenin *-de-mek* suretinde mukabil fiilleri yoktur (§ 850): *laķırdı* (bununla beraber mk. şark Türkçesinde *larığ-da-mak* = söz söylemek) [5].

ķışirtı (= *ķışnemek* mk. § 850, ihtar 1).

Bunlara *-r* li tabanlardan yapılan şu kelimeler de ilâve edilir:

bağır-tı

ķabar-tı

ūrper-tı

ķızır-tı (mk. yukarıda: *ķarar-tı*) [6].

[1] *çaķıl-tı*, [2] *ķıtır-dı* olacak.

[3] *cumbuł-tu*, [4] *cumbur-tu*, olacak. A.U.E

[5] Öz türkçede *l, r* konsonlarıyla başlayan kelime olmadığına göre, başı *l* ile görülen bu gibi kelimelerdeki *l* ler, çok defa *y* den değişmedir. Lapa lapa kar yağdı = yapa yapa (örte örte).. lapçın (yapçın) = ayağı örtmeğe mahsus (ayakkabı).. laçın (yaşın) yıldırım gibi atılan kuş. Bu da belki *yaķır-mak* (belki yakın olmak, muvaneset, ünsiyet etmek mânasından) *yaķır-dı* ünsiyet ve muşahabet.

[6] D. L. T. (I, 25, 26 ve II, 35, 36) izafet halinde veya izafetsiz kullanılan bir mas-

-ek
-ak LÂHİKASI.

859. *-ek* lâhikası, oldukça mahdut bir miktarda birbirine uymaz bir takım türemeler teşkil eder ki, bunların pek farikalı örneklerine irca edilmesi müşküldür. Bununla beraber şurası da var ki, bu türemelerin (art sınıftan *-ak* lı) olan bazıları mekân isimleri vücutta getirirler (mukayese *-lak* lâhikası, § 862):

dar-ak durulan yer «endroit où l'on s'arrête»;

otur-ak oturlan yer «endroit où l'on s'assoit»;

yat-ak üstünde yatılan yer «endroit, où l'on se couche, lit»;

kon-ak konulan, inilen yer, menzil, merhale; vaktiyle misafirlere açık büyük ev,

tardan bahsediyor, ve bu mastarın fiil köküne *-ig(k)* *-üg(k)*; *-ig(k)* *-ug(k)* lâhikaları kalmakla yapıldığını misalleriyle gösteriyor:

bar-ig (varma);

kel-ig (gelme);

ur-ug (vurma);

yor-uk (yürüme);

sög-ük (sövme);

tep-ik (tepme).

Bundan başka bir de *-duk*, *dük* lü bir mastar olduğunu söylüyor ki, böylesi sadece izafet halinde kullanılır:

An-ın bar-duk-ı bar-ma-duk-ı bir (= onun gitmesi gitmemesi bir);

Men-ün tur-duk-um tur-ma-duk-um bir (= benim durduğum «ayağa kalkmam» durmadığım «kalkmamam bir»).

Sen-ün kör-dük-ün kör-me-dük-ün bir (= senin gördüğün «mazide görmek» görmediğin «mazide görmemen» bir).

Lehçemizde de böyledir:

Bu kitabı onun aldığı «mazide olması» nı gördünüz mü?

Mastar rolünde kullanılan bu lâhikanın sıfat rolünde kullanıldığı da görülür (nasıl ki lehçemizde *-me* li fiil türemeleri mastar rolünde olduğu gibi ayrıca sıfat olarak ta kullanılır: Bu kitabı yazmanız muvafıktır; yazma kitap, gibi):

Bil-dik adam, *tanı-dık* çehre, vs

Mastar ve sıfat rollerinde kullanılabilen bu *-dig(k)* lâhikasının son konsonu olan *g(k)* düşerek *-di* (sonradan *-ti*) suretini aldığı görülür ki, bunlar da asılları üzere mastar ve sıfat gibi iki rolde bulunur; (bunun ayrıca mazii şahudî siygasını verdiği görülüyor. Bk. § 653):

Sıfat rolünde:

Kılıç çaldı (= mazide çalan), *din açdı* (= açan) *şah-ı merdan* 'Ali görkli; 'Ali'nin oğulları Peygamber nevâleleri Kerbelâ yazısında Yezîdiler elinde şehîd oldu (= olan) Hasanla Hüseyin iki kardeş bile görkli; yazılıp düzülüp gökden indi (= inen) Tañrı 'ilmi Kur'ân görkli; ol Kur'ânı yazdı (yazan) düzdi (düzen), 'ulemâlar öğrenince köndi [=itiraf ve kabul eden], biçdi [=ahd ve misak eden] 'alimler serveri 'Osman 'Alfan oğlu görkli,

kanusına benzemedi (= benzemiyen), cümle 'âlemleri yaradan Allah Tañrı görkli.. (Kitâb-ı Dede Korkud. s. 5).

Lehçemizde de bunların sıfat veya mevsufları kaldırılmış sıfat (= isim) rolünde olanları, veya büsbütün isimleşmiş olanları vardır:

çatla-dı kapı; *türe-di* herif; dalları *bas-dı* kiraz, vs.

hususî otel; «endroit où l'on se pose, s'arrête» «relai, étape, palais, hôtel particulier»;

bat-ağ batılan yer, sulak, çamurlu yer «marais»;

kav(.)ş-ağ, *kavuş-ağ* (§ 120) = iki nehrin kavuştuğu yer «confluent»; yine mk. Osmanlıca ve Azerce'de *yığın-ağ* (*şeyâlin yığınağı*) = Habis ruhların, cinlerin toplantı yeri «sabbat, endroit de réunion des mauvais esprits».

kurak kuru «aride, sec; mk. *kurumak* sécher».

-ek lâhikası bundan başka şunları da vücade getirir:

Mevsufu yerinde isim veya doğrudan isim olarak kullanılanlar:

türe-di; *serden geç-di*; *şıp sev-di*; *zıp çık-di*; *kül bas-di*; *kap-di kaç-di*, vs.

Müellifin mürekkep olarak verdiği [i]n-ti lâhikası [i]n+ti suretinde iki lâhikadan ibarettir ki, birinci lâhika mutavaat ve meçhul mânalarındaki bir özgelemeç olup, fiil tabanına aittir. Şu halde esas lâhika, aslî tabanlara olduğu gibi, böyle özgelemeçli tabanlara da katılabilen -d(t)i dir ki, bunun da aslı -d(t)ik olup sondaki k sonradan aşınarak düşmüş olacaktır.

(*kara-n-tik* Altayca, 858 § Mk.).

çarp-in-ti, *çarp-m-ti*, *çalka-n-ti*, *ırğa-n-ti*, vs.

Yalnız mastarları mutavaat veya meçhul mânalı -[i]l lâhikasını almış bulunarlarda bu (l) (n) ye çevrilir: (Mk. döşenmek, döşeli, dayanmak: dayalı vs. de bunun aksi olarak (n) olur:

sars-ilmek : *sars-ıntı*,
birik-ilmek : *birik-ıntı*,
irk-ilmek : *irk-ıntı*,
der-ilmek : *der-ıntı*,
koş-ılmak : *koş-untu*,
yiğ-ilmek : *yiğ-ıntı*,
sız-ilmek : *sız-ıntı*,
gir-ilmek : *gir-ıntı*,
çık-ilmek : *çık-ıntı*,
bük-ülmek : *bük-üntü*,
sık-ilmek : *sık-ıntı*,

ez-ilmek : *ez-ıntı*,
üz-ülmek : *üz-üntü*,
bık-ılmak : *bık-ıntı*,
boğ-ılmak : *boğ-untu*,
bur-ılmak : *bur-untu*,
kos-ılmak : *kos-untu*,
kıy-ılmak : *kıy-ıntı*,
ürk-ülmek : *ürk-üntü*,
kar-ılmak : *kar-untu*,
sark-ılmak : *sark-ıntı*,
bas-ılmak : *bas-ıntı*.

Bu misaller arasındaki (şırıfıntı) belki çırpıntı: (vücadunu sallıyarak çırpan, kırılan).

kez-ilmek : *kez-ıntı*,
kır-ılmak : *kır-ıntı*,
kırk-ılmak : *kırk-ıntı*,
kırp-ılmak : *kırp-ıntı*,
kaz-ılmak : *kaz-ıntı*,
yık-ılmak : *yık-ıntı*,
ırağ-ılmak : *ırağ-ıntı*,
dökül-mek : *dök-üntü*,
saç-ılmak : *saç-ıntı*,
sök-ülmek : *sök-üntü*,
soy-ılmak : *soy-untu*,

çök-ülmek : *çök-üntü*,
süpr-ülmek : *süpr-üntü*,
üfür-ülmek : *üfür-üntü*,
kıy-ılmak : *kıy-ıntı*,
sök-ülmek : *sök-üntü*,
say-ılmak : *say-ıntı*,
uy-ılmak : *uy-untu*,
soy-ılmak : *soy-untu*,
ufa-ılmak : *ufa-ıntı*.

Sıfatlara -[i]r veya [i]l katılmakla bunlar henüz fiil tabanı haline getirilir ki, bu fiil tabanlarına da aynı -ti lâhikası katılarak yukarıki isim nev'inden türemeler yapılır;

1° Muhtelif sıfatları:

at-ağ kendini olur olmaz şeylere atan, salan «agité»;
dön-ek kararsız, kararından dönen «versatile»; imtihanlarda başaramayıp tekrar aynı sınıfa dönen;

kıy-ağ cana kıyan, zalim, müthiş, (= dehşetli) «terrible, cruel»; menūs mânası: hayret veren «épatant».

kork-ağ korkmak itiyadında olan «peureux»;

ürk-ek ürkemek itiyadında olan «peureux»;

sars-ağ sarsılan, titreyen; titrek § 861; «tremblant»;

sür-ek çabuk yürüyen, giden, olak «coirrier, qui marche, vite»;

kaç-ağ kaçan; gümrükten kaçırılan «de contrebande; fuyard»;

çat-ağ uç uca çatılmış, eklenmiş, bağlanmış «abouté, engrené, relié»;

yed-ek lüzumu halinde kullanılmak üzere bir şeyin fazla bulundurulmuş eşi «de renfort, de main»;

bin-ek binmeğe mahsus olan «apte à être monté (cheval)»;

ap(.)ş-ak bacaklarını açıp ayıran, dik ve kaim duran (at) «qui tient les membres écartés, qui a de l'aplomb (cheval)»;

bulaş-ağ (Kamus tercümesi I, 364 *bulaş-ık* müradefi) «adhérent, gluant»;

sav(.)r-ak ebleh «niais» *Bürh. Kat.* (S. 121, I, 14).

2° Muhtelif isimleri:

kes-ek kesmekle hasil olan parça «morceau»;

ölç-ek ölçmeğe vasıta olan âlet «mesure»;

biç-ağ biçmeğe, kesmeğe vasıta olan alet: S, 107 aşağısı «couteau»;

(sıfatı fiil tabanı haline koyan bu *l* yi, mutavaat ve meçhul mânalı [*i*]l lâhikasıyla karıştırmamalı):

kara-rmak: *kara-rtı* (veya *r>l* değişimli: *kara-ltı*);

koşa-lmak: *koşa-ltı*;

kısa-lmak: *kısa-ltı*;

dar-almak: *dar-a-ltı*, vs.

Bütün bu türemiş kelimelerde mastarına göre mutavaat veya meçhul mânaları vardır: *Kırıntı* (meçhul), *çalkantı* (mutavaat).. Yine ses, ışık bildiren tek heceli kelimelerin sonlarına *-[i]r* veya *-[i]l* uzantıları getirildikten sonra bunların sonuna *-de* lâhikası getirmekle fiil tabanı teşkil edilir:

pat-ır-damak: *patır-(da)tı*,

gür-ül-demek: *gürül-(de)ti*,

ış-ıl-damak: *ışıl-(da)tı*.

Fakat *de* ve *ti* sesçe aynı mahiyette iki lâhika olup, bunların yan yana gelişinden bir tenafür husule geldiği için, birinci (*-de, da*) kaldırılır;

pat-ırdı, gür-ültü, ışı-tı,

olur. Birinci misalde *t* değil de *d* olması, katıldığı kelimenin ilk hecesinde bir *t* olmasından dolayıdır.

Şu halde bunların teşkili: ses ve ışık bildiren tek heceli kelimelere sonu *r* veya *l* ile biten bir uzantı hece ilâve edildikten sonra doğrudan doğruya *-tı* getirilmekle olur. A.U.E

saç-ak elbise, perde vs. kenarına dikilen ve saç gibi dağılık saçılan süsler, sayvan «franges, marquise»;

sür-ek süren, devam eden zaman, müddet «durée»;

g'ör-ek güzel manzara «bel aspect»;

dokun-ak dokunma, tesir «impression»;

der(.)n-ek (§ 120);

sanc-ak saplanıp dikilen, rekedilen şey, bayrak; eski vilâyet taksimatından bir mutasarrıfın idaresine bırakılmış memleket parçası, liva «sancak» tan; «drapeau; circonscription administrative dite aussi livā (mot arabe qui signifie également; «drapeau»), subdivision du vilâyet placée sous les ordres d'un mütesarrıf, de sanc-mak «planter, ficher»);

sal-ak başkasına salınan, havale edilen bir nevi topuz «sorte de massue»;

siñ-ek bir deliğe, koğuğa inen, sinen böcek, «sinmek» ten, «se creber dans un trou»;

sirk-ek uykusuzluk «insomnie»; mk. *sirk-in-mek* veya *siskin-mek* uykusuzluktan zahmet çekmek «souffrir de l'insomnie»;

yarda-k yardımcı «anziliaire» mk. *yardım* «aide»;

çev(.)r-ek çevirme, girdap, kasırga (gouffre, tourbillon «çevirmek» ten § 121 «action de tourner, retourner»).

dk-ek veya *tik-ek* (kamus tercümesi I, III, 141 ve 214) yahut, دک *dik-ik* (Sami Bey ve Bianchi), dikili ağaç vs. asma çubuğu «cep de vigne, plant» (*dik-mek* «planter» den).

İHTAR. — *ek* lâhikası bazan isimcil tabanlara «bases nominales» eklenir.

baş-ak «épi»;

başdır-ak pantolonun, şalvarın aşığı «bas du pantalon, des culottes» (*bağdır* «mollet» dan);

dam-ak «os du palais, palais» (*dam* «toit» dan);

beñ-ek «moucheture» (*beñ* «grain de beauté» den);

soğ-ak «gaucher»;

kol-ak veya *kal-uk* ön bacaklarından: *kol* larından biri sakat olan (deve) «chameau qui a un des membres antérieurs abîmé»;

Mk. şu kırgız ifadelerini: قوروی چولاک قولای چواناق «*kuyruğu çolak, kulağı çonak* A.U.E.» «kuyruğu sakat, kulağı kesik» (J. As. 1887, S, 353). *çolak* «manchet» kelimesi son iki kelimeye yaklaştırılacak).

top-ak «paturon; boule, grumeau»;

tom-ak «massue en bois, boule en bois» mk. *tümbe(le)k*;

top-ak ve *tom-ak* kelimeleri de *yum-ak* «pelote» kelimesine yaklaştırılabilir, mk. *Tab.* lehçesi *yum-gak* ve *Osman.* *yum-ru, yum-ruk; yum-ağak*, vs.

Şu aşağıki misal-ki buna daha başkaları da katılabilir- çoğu zaman Osmanlıca'da *-ek* lâhikasının daha eski bir *-kek* yerinde olduğunu göstermektedir.

yañ-ak veya *yan-ak* «joue» (mk. *yañ, yan* «côté»).

$\frac{-(i)k}{-(i)k}$ LÂHIKASI

860. $\frac{d}{\text{ö}}$ veya $\frac{-(i)k}{-(i)k}$ (ve $\frac{-(ü)k}{-(u)k}$) suretlerinde yazılan bu lâhika nisbeten büyük